

Stichting Hofpleintrein Rotterdam

Willebrordusstraat 72-74 3037 TV Rotterdam

09-03-2018

Plan van aanpak: Hofpleintrein

Het Hofpleinviaduct (Rotterdam-Noord) was ooit het begin van de elektrische spoorlijn naar Den Haag en Scheveningen: de eerste elektrische trein in Nederland, gereden door de Zuid-Hollandse Electriche Spoorwegmaatschappij (ZHESM). De lijn is tegenwoordig als Metrolijn E een belangrijke schakel in het regionale forensenverkeer tussen Rotterdam, Den Haag en de tussenliggende plaatsen. Sinds 1953 rijden er geen treinen meer op de tak Den Haag-Scheveningen, en sinds 2010 niet meer over het Rotterdamse viaduct.

Ons plan is een origineel personenrijtuig van de Hofpleinlijn, waarvan er nog twee bestaan, terug te halen naar Rotterdam en als monument op het oude Hofpleinviaduct ("de Hofbogen") te plaatsen. Hiermee komt een klein maar authentiek stukje van het vooroorlogse centrum van Rotterdam op zijn oorspronkelijke plek terug. De betreffende wagen is in 1914 voor de ZHESM gebouwd als motorwagen tweede klasse met het nummer mB 61. Deze heeft tot ca. 1944 intensief over de Hofbogen gependeld tussen Rotterdam Hofplein, Den Haag en Scheveningen. De wagen bevindt zich momenteel in Klostermansfeld (Duitsland). Over de praktische zaken van transport en restauratie zijn we in gesprek met partijen in de stad en daarbuiten.

De restauratie zal worden uitgevoerd in samenwerking met het onderwijs en werkgelegenheidsprojecten, en zal zo jong en oud uit de stad betrekken bij een initiatief dat binnen een overzienbaar tijdspad tot een zichtbaar, concreet resultaat leidt dat voor jaren een meerwaarde aan Rotterdam-Noord zal geven. Over de uitvoering zijn wij onder andere in gesprek met de Keilewerf, WijcooP010 en het Hout- en Meubileringscollege. De restauratie zal gelegenheid bieden voor het toepassen van nieuwe technieken voor de maakindustrie, zoals 3d-printen. Na de restauratie zal de wagen een markante blikvanger in Noord zijn en toeristen en treineliefhebbers naar Rotterdam trekken. Daarbij zal de wagen zowel de monumentale als de visuele waarde van de Hofbogen vergroten, en het historisch belang van de Hofbogen als technisch en Rotterdams monument onderstrepen.

Door het terugplaatsen van dit rijtuig keert een authentiek deel van het gebombardeerde centrum terug op zijn plek. De wagen onderstreept zo ook de oorspronkelijke functie van de Hofbogen en de bijzondere geschiedenis van de ZHESM, die sinds het einde van de treindienst in 2010 in vergetelheid aan het raken is.

UITVOERING.

Het project is opgedeeld in een aantal fasen.

Fase 1. Vooronderzoek en voorbereiding.

Sinds 2015 zijn wij in gesprek met Hofbogen BV en de gebiedscommissie Noord over het plan voor de Hofpleintrein. In de zomer van 2015 heeft een technisch onderzoek aan de wagen plaatsgevonden in Klostermansfeld. De uitkomst daarvan is dat de wagen uiterlijk in enigszins armoedige staat verkeert, maar dat alle wezenlijke onderdelen technisch in goede staat zijn. Het houten skelet van de wagenbak is geheel in orde, het onderstel en de draaistellen zijn in goede staat en zelfs vrijwel roestvrij. Het oorspronkelijk interieur is verdwenen, alsmede vele kenmerkende oorspronkelijk onderdelen zoals lampen, stroomafnemers, etc. Deze zijn echter ofwel vindbaar, of na te maken. Restauratie als statisch object is dus zonder meer mogelijk.

In de zomer van 2016 hebben wij van de Gebiedscommissie Noord een subsidie gekregen voor het opzetten van publiciteit voor het project. Een eerste uitkomst hiervan is onze website, www.Hofpleintrein.nl. Ons plan is daarna op diverse bijeenkomsten van de wijkvereniging *Vrienden van de Hofpleinlijn* gepresenteerd en besproken. De reacties van het publiek zijn zeer positief. Via onze website en Facebookpagina is een crowdfundingactie opgezet om het transport naar Nederland mogelijk te maken. Op het moment van schrijven is het benodigde bedrag hiervoor bijna binnen. We zijn op ongeveer 80%.

Fase 2. transport naar Nederland

Afhankelijk van de snelheid om de laatste 20% bij elkaar te krijgen en formaliteiten af te handelen, zal het transport van de wagen naar Rotterdam hopelijk nog in het voorjaar van 2018 plaatsvinden. Wij zijn momenteel bezig om de voorbereidingen rondom dit transport te organiseren. In verband met het veiligstellen van de wagen is transport op zo kort mogelijke termijn wenselijk.

Fase 3. Restauratie

Wij zijn in gesprek met de Keilewerf over het gebruik van hun ruimte en faciliteiten aan de Vierhavenstraat. Tevens is er nog een alternatieve locatie in de wijk (Wijcoop010) waar wij mee in gesprek zijn. Wij willen de wagen in samenwerking met de Keilewerf (of de alternatieve locatie), het Rotterdamse onderwijs en werkgelegenheidsprojecten opknappen. Voor de materialen zoeken wij sponsoring van bedrijven (bv. hout, metaalplaat, enz). In de Keilewerf zijn bovendien reeds allerlei maakateliers aanwezig die voor ons relevante zaken zouden kunnen maken (interieurbouwers, stoffeerders, een glasblazer, etc.), en is toepassing van experimentele technieken voor de maakindustrie mogelijk. We hebben tevens contact met het Hout- en Meubileringscollege over stageprojecten in hun opleidingen. Op het moment van schrijven is er al daadwerkelijk een lespakket in gang gezet, waarbij leerlingen hun visie op de restauratie en een mogelijke toekomstige functie van het rijtuig mogen uitwerken en aan elkaar presenteren.

In de huidige stand van de discussie zal de wagen nog als een min of meer lege, en voor meerdere functies geschikte ruimte worden opgeleverd. Er zal een nieuwe houten vloer worden aangebracht met vloerverwarming. De wanden krijgen een binnenbetimmering zoveel mogelijk gelijk aan het origineel. De oorspronkelijke vensters zullen weer worden geopend en van houtwerk en dubbel glas voorzien. De plafonds

met decoraties zullen worden hersteld, en er zal een basis verlichting worden aangebracht. Van de oorspronkelijk zitbanken zullen er een of twee worden nagebouwd en geplaatst. De rest van de ruimte wordt voorlopig leeg gelaten en zal conform de toekomstige functie later verder worden ingericht. De bagageruimte zal blijven bestaan en kan als dienstruimte worden gebruikt; deze wordt door een wand met een deur van de overige ruimte gescheiden. Er zullen aansluitingen voor water en elektra worden gemaakt en ook voor een wc. Eén stuurstand zal worden ingericht met niet-functionele look-alikes van de oorspronkelijke bedieningsinstrumenten.

Uiterlijk zal de wagen in de toestand van de late jaren '20 worden gebracht, dwz in de beschildering van creme/groen, met lampen en seinhouders zoals bij NS, één stroomafnemer en elektrische geleidingen op het dak, look-alikes van de apparatenkasten aan het onderstel, en de draaistellen waarop de wagen momenteel in Duitsland staat (deze zijn van het correcte NS-type voor dit materieel).

Voor het na te bouwen deel van het interieur zullen replica's van originele onderdelen moeten worden gemaakt zoals lampen, wandversiering, een of meer banken (met decoratie in houtsnijwerk) asbakken, etc. Hiervoor zullen de mogelijkheden voor het gebruik van innovatieve technieken zoals 3D-print worden onderzocht, alsmede die voor hergebruik van materialen.

Het rijtuig in Klostermansfeld

Het rijtuig in de jaren '20 op het viaduct

Fase 4. Functie en bestemming

Een visueel aantrekkelijke locatie voor de wagen zou het kruispunt van de Hofbogen met de Zomerhofstraat zijn. Vanaf de brede stoep zou hier een aantrekkelijk beeld van de wagen ontstaan alsof hij juist uit het Hofpleinstation vertrekt. Dankzij een unaniem aangenomen motie in de Rotterdams gemeenteraad, zal de gemeente faciliteren in het mogelijk maken van het plaatsen van de wagen op deze locatie. Verder zijn wij in doorlopend overleg over de toekomstige bestemming en inrichting van de wagen. Op dit moment is het idee de wagen uiterlijk in de toestand van de jaren '20 terug te brengen, in verband met de visuele, monumentale bestemming op de Hofbogen, en van binnen met een nagebouwd klein deel van het oorspronkelijke interieur maar verder 'leeg' op te leveren. De wagen zal idealiter als hoofdfunctie een maatschappelijke, museale functie moeten gaan krijgen, zodat de historische link nog duidelijker zichtbaar kan worden gemaakt. Of dit in de vorm van een statische expositie of juist een meer hedendaagse vorm zal zijn is nog onderwerp van gesprek. Daarnaast wordt gekeken naar het gebruik van de bagageruimte van de wagen. Hier zou een kleine gelegenheid voor koffie of thee kunnen worden ingericht en een informatiepunt en/of museumwinkeltje. Een gedetailleerd exploitatieplan is op het moment van schrijven nog niet uit te werken en zal daarom nog enigszins indicatief zijn. In samenspraak met de gemeente Rotterdam en Hofbogen BV zal hier in de komende tijd meer duidelijkheid in moeten gaan komen.

De toekomstige plaats op het viaduct

BEGROTING

Transport

De kosten van het transport bestaan uit de kosten voor het transport zelf en het gereedmaken van de wagen en het terrein ter plekke in Klostermansfeld.

transport	€ 11.500
gereedmaken wagen + omgeving Klostermansfeld	€ 5.000
totaal transport	€ 16.500

Restauratie

huur stalling voor 2 jaar	€ 15.000
herstelwerk aan houten skelet van de rijtuigbak	€ 1.500
herstelwerk aan onderstel (?): 1500 (voor zover nodig)	€ 1.500
staalplaat 2 of 3 mm, ca. 85 m ²	€ 3.000
uitsnijden en verzinken	€ 2.500
vloer (hout): ca. 50 m ²	€ 3.000
wanden (hout)	€ 4.000
plafondplaten: modellen voor decoratie (zeefdruk) zijn ter beschikking zijn gesteld door het Nederlands Spoorwegmuseum	€ -
overig hout	€ 2.000
stroomafnemer: ter beschikking gesteld door Stoomtrein Goes Borssele	€ -
restauratie deuren (4x)	€ 3.000
aankoop diverse rijtuigonderdelen van museumorganisaties	€ 5.000
ontwikkelen en ontwerpen speciale technieken, geschat; ca. 100 uur (bv. 3D-print van houtsnijwerk voor interieur; decoraties; etc.)	€ 4.000
maken speciale onderdelen, bv. messing mechanismes voor ramen in lichtkap; lamparmaturen; onderdelen stuurstand, etc.	€ 6.000
arbeidsuren (op basis van commercieel werk): ca. 750 uur a 40 euro	€ 30.000
verwarming	€ 5.000
electra	€ 3.500
wateraan sluiting	€ 2.000
overigen verlichting	€ 2.000
dubbel glas, ca. 15 m ²	€ 2.500
nieuwe dakbedekking	€ 3.000
bitumen coating op dak	€ 2.000
verf	€ 1.000
schilderwerk buiten, ca. 130 uur (diverse lagen)	€ 5.000
decoratieschilderwerk binnen	€ 4.000

voorbereiding terrein op Hofbogen (rails leggen)	€ 5.000
transport en hijsen bij plaatsing op Hofbogen	€ 8.000
Diversen en onvoorzien	€ 10.000
<i>Stelpost: bouwwerk ter bescherming en toegankelijkheid van de wagen</i>	<i>€ 50.000</i>
totaal restauratie	€ 183.500

NB, het transport is inmiddels voor 80% gefinancierd.

PLANNING

Na aankomst van de wagen in Rotterdam verwachten wij ca. 1,5 - 2 jaar nodig te hebben voor de restauratie.

BIJLAGE

Gespecificeerd restauratieplan Hofpleintrein Rotterdam (stand januari 2018)

Werkzaamheden aan de ex-ZHESM 61, ex-NS 9952 na aankomst in Rotterdam

A. Bak

-Verwijderen huidige buitenbeplating

(planning: één of twee weekenden met een ploeg vrijwilligers)

- afvoeren afvalmateriaal (hoe?)

- Inventariseren waterschade aan lichtkap; evt. transportschade; nog onzichtbare schade onder beplating (?)

buitenzijde lichtkap: in welke staat? vervangen/herstellen?

- Repareren houten onderste ligger (in de lengte doorzagen en nieuw hout erop lijmen)

- Repareren (beperkte) waterschade aan lichtkap

Eigenlijke opbouw:

- Zijwanden (buiten): - nieuwe stalen platen uitlaten tekenen, uitsnijden, verzinken

- stalen buitenbekleding aanbrengen (plaatwerk en horizontale strips)

- Deuren: 2 klapdeuren herstellen, 2 klapdeuren namaken

(buitenkant metaal, binnenkant hout)

2 schuifdeuren, bekijken: herstellen of nieuw maken?

scharnieren, geleiderails, sloten, deurgrepen, lederen openklapbegrenzing, etc.

- Zijwanden (binnen):

- nieuwe raammechanieken laten maken? (afhankelijk van bestemming)
- houten binnenbekleding (tussen en onder de ramen) ontwerpen; keuze houtsoort (teak?)
- houten binnenbekleding aanbrengen
- vensters: enkel of dubbel glas, beweegbaar?
- sponning en afwerking vensters
- houten opbouw binnenzijde lichtkap; Jugendstil decoraties
- beweegbare raampjes in lichtkap
- geel waterglas in raampjes lichtkap

- Aanbrengen verwarming? (afhankelijk van bestemming; vloerverwarming?)

Dak (buiten): - houten mainframe inspecteren en repareren

- bekleding aanbrengen (toplaag: rode bitumen)
- dakrand (metalen strip?)
- voorbereiden van aanbrengen dakvoorzieningen (isolatoren, leidingen, dakschakelaar, stroomafnemer etc.)

Plafond (binnen):

- binnenbekleding dak, plafondplaten: exemplaren uit Spoorwegmuseum bekijken, deze gebruiken of nieuw maken? Kopieën van decoraties?
- verlichting in plafond; ontwerpen, elektra-leidingen plannen, onderdelen namaken of verzamelen

Vloer: - ontwerpen in samenhang met binnenbekleding zijwanden en zitbanken (welke ondervloer, welke vloerbedekking --bruin linoleum?--, voorbereiding plaatsing zitbanken en tussenwanden)

Binnenwanden: 4 stuks (tussen stuurstand en bagageruimte, tussen bagageruimte en reizigersafdeling, in reizigersafdeling tussen roken en niet-roken, tussen reizigersafdeling en tussenbalkon);

- Binnendeuren - bekijken in exemplaar Spoorwegmuseum
- ontwerp replica's van 2e klasse zitbanken maken (enkele en dubbele bank)
- lamparmaturen op de zitbanken

-Bagageruimte (inrichting afhankelijk van bestemming)

- Stuurstanden: 'look alike'-opbouw, zoveel mogelijk met oude onderdelen, evt. van een 'Blokendoos'; (schakelaar/stoppenkast, rijcontroller, snelheidsmeter, rembedening, schakelaars, klapbankje)

Overige zaken buitenzijde: frontlampen, sluitlampen, ruitenwissers, handgrepen, overloopplaten, seinhouders, klasseborden, ophanghaken koersbord

B. Onderstel:

Gezien de statische functie zullen er geen hoge eisen aan het onderstel worden gesteld.

- onderzoeken of en waar herstel nodig is
- buffers, treeplanken, trekwerk, remleidingen, handremmechaniek
- visuele mock-ups van apparatenkasten maken (hout of metaal)

C. Draaistellen: deze zijn in tamelijk goede staat en recentelijk geccoat.

D. Schilderwerk:

Boonstoppelgroen (zijwanden onder en koppen);

Lichtgeel (zijwanden boven, zijkanten lichtkap);

Signaalrood (voorzijdes onder);

Zwart (onderstel, draaistellen, plaatstrippen, overig ijzerwerk, nummer op zijwand).

Wit (overige opschriften)